

Գ Ր Ա Ջ

(ԱՆՑՈՎ ԶԵՒՈՂԻ)

I.

շնանային, մուլթ գիշեր էր: Ծերու-
նի սեղանաւորը իւր սենեակում
անկիւնից-անկիւն էր գնում գա-
լիս և լիշում, թէ ինչպէս տասն
ևհինգ տարի սորսնից առաջ,
աշնանը խնջույք էր սարքել: Այդ
երեկոյթին ներկայ էին բազմա-
թիւ խելօք տնձինք և շատ
հետաքրքրական հարցեր էին
շօշափւում: Ի միջի այլոց խօ-
սում էին և մահուան պատժի մասին: Հիւրերը, ո-
րոնց մէջ տակաւթիւ չէին և գիտնականներ ու լրա-
գրողներ, մեծ մասամբ մահուան պատժին վերաբերում
էին բացասաբար: Նոքա այդ եղանակ պատիժը արդէն
հնացած, քրիստոնեայ պետութիւնների համար անհա-
մապատասխան և անբարոյական էին համարում: Նո-
ցանից ոմանց կարծիքով մահուան պատիժը ամեն տեղ
անհրաժեշտ էր փոխարինել ցմահ բանտարկութեամբ:
— Ես ձեզ հետ համաձայն չեմ, առաջ տանուէր
սեղանաւորը: Ես չեմ փորձել ոչ մահուան պատիժը,
և ոչ ցմահ բանտարկութիւնը, բայց եթէ դատելու լի-
նենք à priori, այն ժամանակ, ըստ իս, մահուան պա-
տիժն աւելի բարոյական է և մարդասիրական, քան
բանտարկութիւնը: Մահուան պատիժն սպանում է մի-

անգամից, իսկ ցմահ բանտարկութիւնը հետզհետէ։ Ձեզ եմ հարցնում. որ դահիճն է առաւել մարդասէր։ Նա, որ ձեզ կսպանէ մի քանի րոպէի մէջ, թէ նա, որ ձեր կեանքը դուրս կկորզէ տարիների ընթացքում։

— Թէ մէկը և թէ միւսը հաւասարապէս անբարոյական է, — նկատեց հիւրերից մէկը, — որովհետեւ երկուսն էլ միեւնոյն նպատակն ունին՝ խլել կեանքը։ Պետութիւնը — Աստուած չէ։ Նա իրաւունք չունի խլել ինչ որ անկարող է կրկին վերագործնել, եթէկամենայ։

Հիւրերի թւում կար և մի իրաւաբան, մօտ քսան և հինգ տարեկան մի երիտասարդ։ Երբ նորա կարծիքը հարցրին, նա պատասխանեց.

— Թէ մահուան սպտիժը և թէ ցմահ բանտարկութիւնը հաւասարապէս անբարոյական է, բայց, եթէ ինձ առաջարկէին ընտրել մահուան սպտիժ կամ ցմահ բանտարկութիւն, այն ժամանակ, ի հարկէ, ես երկբորդը կընտրէի։ Կեանքը, ինչպէս էլ ապրելու լինինք, աւելի լաւ է, քան չապրելը։

Տաք վիճաբանութիւն սկսուեցաւ։ Սեղանաւորը, որ այն ժամանակ առաւել երիտասարդ ու ջգային էր, քանկարձ չափազանց տաքացաւ, բռունցքով սեղանին զարկեց և գոչեց, դառնալով երիտասարդ փաստաբանին.

— Ճշմարիտ չէ։ Գրադ եմ գալիս ձեզ հետ երկու միլիոնով, որ դուք հինգ տարի անգամ բանտում նրտեւելու համբերութիւն չէք ունենալ։

— Եթէ լրջութեամբ էք ասում այդ, — պատասխանեց իրաւաբանը, — ապա գրադ եմ գալիս, որ կնտեմ ոչ միայն հ'նգ, այլ նայն իսկ տասնևհինգ տարի։

— Տասնևհինգ, համաձայն եմ, — գոչեց սեղանաւորը։ — Պարսններ, դնում եմ երկու միլիոն։

— Համաձայն եմ։ Դուք դնում էք երկու միլիոն, իսկ ես իմ ազատութիւնս, — տասց փաստաբանը։

Եւ այդ վայրենի, անմիտ գրազը լնդունուեցաւ։ Սեղանաւորը, որ այն ժամանակ իւր միլիոնների հաշիւը չգիտէր, երես առած և թեթևսօլիկ, հրճուած էր իւր զբաղով։ Ընթրիքի ժամանակ նա զուարճաբանում էր ի հաշիւ փաստաբանի և ասում.

— Խելքի եկէք, երիտասարդ պարոն, քանի ուշ չէ։

Ինչ համար երկու միլիոնը մի չնչին բան է, իսկ դուք ձեր կեանքի երեք չորս լավագոյն տարիները հետ էք խաղում: Ասում եմ երեք-չորս, որովհետեւ դուք համբերութիւն չէք ունենալ առաւել երկար նստելու: Մի մոռանաք, դժբաղդ, որ կամաւոր արգելանքն առաւել ծանր է պարտաւորիչ բանտարկութիւնից: Այն միտքը, որ դուք իւրաքանչիւր րոպէ իրաւունք ունիք տգատութիւն գտնելու, բանտում ձեր կեանքը կթունաւորէ: Ես ցաւում եմ ձեզ վրայ:

Եւ այժմ սեղանաւորը անկիւնից-տնկիւն քայլելով, լիջում էր այդ բոլորը և հարցնում ինքն իրեն:

— Ի՞նչ միտք ունէր այս գրազը: Ի՞նչ օգուտ, թէ իրաւաբանը տասնևհինգ տարի կորցրեց իւր կեանքից, իսկ ես երկու միլիոն եմ դուրս նետում: Կարող է այդ բանը ապացուցանել մարդիկներին, որ մահուան պատիժն աւելի վատթոր. կամ աւելի լաւ է ցմահ բանտարկութիւնից: Ոչ և ոչ: Անմտութիւն և լիմարութիւն: Իմ կողմից դա զեղխացած ու լղվացած մարդու րոպէական քմահաճոյք էր, իսկ փաստաբանի կողմից — պարզ դրամական «գահութիւն»...

Ապա նա լիշեց, թէ ինչ պատահեց նկարագրած երեկոյից յետոյ: Վճռուեցաւ, որ փաստաբանը իւր բանտարգելութիւնը պիտի կրէ սեղանաւորի պարտիզում շինուած մի առանձին շէնքի մէջ, ամենախիստ հսկողութեան տակ: Պայմանաւորուեցան, որ տասնևհինգ տարուայ ընթացքում նա զրկուած պիտի լինի իւր բնակարանի շէնքից դուրս ոտք կոխելուց, մարդիկներ տեսնելուց, մարդկային ձայն լսելուց և նամակներ ու լրագիր ոտանալուց: Նորան իրաւունք էր տրուում ունենալ երաժշտական գործիք. կարդալ գրքեր, նամակներ գրել, գինի խմել և ծխել: Սրտաքին աշխարհի հետ ըստ պայմանի, նա կարող էր յարաբերութիւն ունենալ, միայն լուռ ու մունջ, մի փոքրիկ պատուհանի միջով, որ լատկապէս այդ բանի համար շինուած էր: Ամեն բան, ինչ որ պէտք էր, — գրքեր, երաժշտական խաղեր, գինի և այլն, նա կարող էր ստանալ տոմսակով ինչ քանակութեամբ որ ցանկանար, միայն լուսամուտի միջից: Պայմանը նախատեսած էր ամեն մանրամասնութիւն և

չնչին հանգամանք, որով բանտարկութիւնը խիստ միակեցիկ էր դարձնում և պարտաւորեցնում էր փաստաբանին նստել ուղիղ տասնհինգ տարի, այն է 1870 թ. նոյեմբերի 14-ի առաւօտեան 12 ժամից մինչև 1885 թուականի նոյեմբերի 14-ի առաւօտեան 12 ժամը: Փաստաբանի կողմից պայմանը խախտելու ամենաչնչին փորձը, նոյն իսկ պայմանաժամից երկու ընդէ առաջ, սեղանաւորին ազատ էր կացուցանում երկու միլիոնը վճարելու պարտաւորութիւնից:

Բանտարգելութեան առաջին տարին փաստաբանը, որչափ կարելի էր գտնել նորա համառօտ տոմսերից, սաստիկ նեղուում էր միայնակութիւնից և ձանձրութիւնից: Նորա բնակարանից օր ու գիշեր շարունակ դաշնակի ձայն էր լսուում: Նա հրաժարուեցաւ գինուց և ծխախոտից: Գինին, գրում էր նա, գրգռում է ցանկութիւններ, իսկ ցանկութիւնները — բանտարկեալի առաջին թշնամինեմն են. աւելացնենք և այն, որ լաւ գինի խմել ու ոչ ոքի չտեսնելուց աւելի ձանձրալի բան լինել չէ կարող: Իսկ ծխախոտը նորա սենեակի օդն է ապականում: Առաջին տարին փաստաբանն ստանում էր առաւել թեթեւ բովանդակութեամբ գրքեր, — սիրալին բարդ ու կնճռալի իմաստով վէպեր, քրէական և երեակալական պատմութեան քննարկներ, կատակերգութիւններ և այլն:

Երկրորդ տարին առանձնական բնակարանում այլ ևս չէր լսուում դաշնակի ձայն և փաստաբանը իւր տոմսակներով պահանջում էր դասական երկեր: Հինգերորդ տարին նորից լսուեցաւ դաշնակի ձայնը և բանտարկեալը խնդրեց գինի ուղարկել: Նոքա, որոնք գիտում էին նորան լուսամուտից, պատմում էին, որ այդ ամբողջ տարին նա միայն ուտում, խմում և պառկած էր անկողնի վրայ, յաճախ յօրանջում էր, զայրացած խօսում ինքն իրեն: Գրքեր չէր կարդում: Երբեմն գիշերները նա նստում էր գրելու. գրում էր երկար և առաւօտեան գէմ բոլոր գրածները մանր թղթի վրայ: Յաճախ էին լսում, թէ ինչպէս լալիս էր նա:

Վեցերորդ տարուայ երկրորդ կիսամեկին նա մեծ եռանդով սկսեց ուսումնասիրել լեզուներ, փիլիսոփա-

յութիւն և պատմութիւն: Նա ագահութեամբ կպել էր այդ գիտութիւններին և սեղանաւորը հազիւ էր կարողանում նոր գրքեր բերել տալ նորա համար: Չորս տարուայ ընթացքում, նորա պահանջմամբ, բերել տրուեցաւ մօտ վեց հարիւր հատոր: Այդ յափշտակութեան շրջանում սեղանաւորը ի միջի այլոց ստացաւ Խոսպիսի մի նամակ. — «Իմ յարգելի բանտապետ. Այս առիթըրը գրում եմ ձեզ վեց լեզուով: Յոյց տուէք այդ ձեռնհաս և գիտակ անձանց: Թող կարգանա Եթէ նոքս այդտեղ ոչ մի սխալ չեն գտնիլ, ապա աղաչում եմ ձեզ, հրամայեցէք որ պարտիզում հրազէն պարպեն: Հրազէնի ձայնը ինձ կասէ, որ իզուր չեն կուրել իմ ջանքերը: Բոլոր դարերի և բոլոր երկիրների հանճարները խօսում են զանազան լեզուներով, բայց նոցա բոլորի մէջ ևս նոյն հուրն է բոցավառում: Օ՛, եթէ զուք իմանայիք, թէ ի՞նչ երկնային բաղտաւորութեամբ է համակուած հոգիս այն զգացմամբ, որ ես նոցա բոլորին ևս հասկանում եմ: Կաշաւաւորի ցանկութիւնը կատարուեցաւ: Սեղանաւորը հրամայեց պարտիզում երկու անգամ հրազէն պարպել:

Տասներորդ տարուց յետոյ փաստաբանը անշարժ նստած էր սեղանի մօտ և միայն Աւետարան էր կարդում: Սեղանաւորի համար օտարօտի էր թւում, որ մի մարդ, որ չորս տարուայ ընթացքում կարողացել է վեց հարիւր հասար գիտուն գրքեր կլանել, մօտ մի տարի էր կորցնում մի շատ դիւրմբունելի և բարակ գրքի վրայ: Աւետարանին յաջորդեցին կրօնների պատմութիւնն ու ստատածաբանութիւնը:

Բանտարգելութեան վերջին երկու տարուայ ընթացքում կաշաւաւորը խիստ շատ էր կարդում և առանց որեւէ ընտրութեան: Երբեմն նա զբաղւում էր բնական գիտութիւններով, երբեմն պահանջում էր Բայբլըն կամ Տէքսպիր: Այնպիսի տոմսեր էր գրում, որով պահանջում էր միաժամանակ և բնալուծութեան և բժշկական ձեռնարկի, և վէպ և որեւէ փիլիսոփայական կամ աստուածաբանական գիտական քննադատութիւն: Նորա ընթերցանութիւնը նմանում էր այն բանին, որ իբր նա լսում էր ծովում իւր խորտակուած

նաւի բեկորների մէջ և, կամենալով ազատել իւր կեանքը, ագահութեամբ վրայ էր պրծնում բռնելու մի կամ միւս բեկորը:

II.

Ծերունի սեղանաւորը լիշում էր այս բոլորը և մտածում.

«Վաղը ժամը 12-ին նա ազատութիւն է ստանում: Պայմանի համաձայն, ես պարտաւոր եմ երկու միլիօն հատուցանել նորան: Եթէ ես հատուցանեմ, ապա ամեն, ինչ կորած է, — ես բոլորովին տնաքանդ կլինիմ...»:

Ծասնէհինգ տարի առաջ նա իւր միլիօնների հաշիւը չգիտէր. իսկ այժմ նա վախենում էր ինքն իրեն, հարցնելուց, ինչ ունի աւելի պարագ թէ դրամ: Բորսային լանդուզն խաղերը, վտանգաւոր շահադիտական, ձեռնարկութիւնները և բռնկուող բնաւորութիւնը, որից նա չկարողացաւ ազատուել նոյն իսկ ծերութեան ժամանակ, կամաց-կամաց նորա գործերը տնկման հասցրին և տներկիւղ, ինքնավստահ, հպարտ մեծասունը միջին կարգի սեղանաւոր էր դարձել, որի գողն է բռնում արժէթղթերի գների իւրաքանչիւր տճումն ու նուազումը:

— Անիծեալ դրազ, — փնթփնթում էր ծերուկը և յուսահատութիւնից մտքերը փետում: — Ինչո՞ւ չմեռաւ այն մարդը: Նա դեռ ևս քառասուն տարեկան է: Նա կառնէ իմ վերջին ունեցածս, կամուսնանայ, կզուրճանայ և կվայելէ կեանքը, կխաղայ բօրսայում, իսկ ես՝ ինչպէս մի աղքատ, ողորմելի, ամեն օր նախանձով պիտի գիտեմ նորան և լսեմ նորանից միևնոյն խօսքերը. «Ես իմ բաղտաւորութիւնը ձեզ եմ պարտական, թող տուէք օգնել ձեզ»: Ա՛յ. սա արդէն չափազանց է: Սնանկութիւնից և խալտաւորութիւնից ազատուելու միակ միջոցը — այդ մարդու մահն է:

Ժամը երեքը խփեց: Սեղանաւորը ուշադրութեամբ ահանջ էր դնում. տանն ամենքը քնած են և լսելի էր միայն թէ ինչպէս դուրսը ցրտահար ծառերը սոսափում էին:

Սշխատելով ոչ մի ձայն-ծպտուն չհանել, նա ան-

փրկելի արկղից հանեց այն դռան բանալին, որ տուսն և հինգ տարի չէր բացուել, հագաւ վերարկուն և տնից ելաւ:

Պարտիզում մութ էր և ցուրտ: Անձրև էր գալիս: Սուր, կծու խոնաւ քամին փչում էր պարտիզում և հանգիստ չէր տալիս ծառերին: Սեղանաւորը ամբողջապէս տեսողութիւն էր դարձել, բայց չկարողանալով տեսնել ոչ գետինը, ոչ սպիտակ անդրիները, ոչ առանձնակ բնակարանը, ոչ ծառերը: Մտենալով այն տեղին, ուր գտնուում էր բանտարկեալի առանձնակ բնակարանը. նա երկու տնգամ կանչեց պահապանին: Պատասխան չկար: Անկասկած, պահապանը փախել էր տնտանելի եղանակի երեսից և այժմ մրափում էր կամ խոհանոցում և կամ ջերմոցի մի անկիւնում:

«Եթէ ես արիութիւն ունենամ կատարելու իմ մըտադրութիւնս,—մտածեց ծերուկը, —սպա կասկածն ամենից առաջ պահապանի վրայ կընկնի»:

Եթութեան մէջ շօշափեց աստիճանները և դուռը և մտաւ առանձնակի նախասենեակը, ապա խորխորակով հասաւ մի փոքր միջանցք և լուցկի վառեց: Ոչ ոք չկար: Ինչ որ մահճակալ էր դրուած, առանց տնկողնի, իսկ անկիւնում սեին էր տալիս թուջէ վառարանը: Կալանաւորի սենեակի դռների կնիքները անվնաս էին:

Երբ լուցկին մարեց, ծերուկը, լուզումից ամբողջապէս դողալով, նայեց փոքրիկ լուսամուտի միջից:

Կալանաւորի սենեկում ազօտ վառւում էր մոմը, ինքը՝ կալանաւորը նստած էր սեղանի մօտ: Նշմարւում էր միայն մէջքը, գլխի մազերը և ձեռքը: Սեղանի, երկու բազկաթոռների և գորգի վրայ ընկած էին բաց գրքեր:

Անցաւ հինգ րոպէ, բայց կալանաւորը ոչ մի անգամ չշարժուեցաւ: Տասն և հինգ տարուայ արգելանքը սովորեցրել էր նորան անշարժ նստելու: Սեղանաւորը մատով թխթխեացրեց լուսամուտը, բայց կալանաւորը այդ ձայնին ևս չպատասխանեց ոչ մի շարժումով: Այն ժամանակ սեղանաւորը զգուշութեամբ պոկեց դռան կնիքները և բանալին փականքի ծակն անցրեց: Փանգոտած փականքը խռպոտ ձայն հանեց և դուռը ճռւաց: Սեղանաւորը սպասում էր, որ ահա կ'ընկնէ զարմացման բացականչութիւն և քայլեր, բայց երեք

լուսի անցաւ, իսկ դռան միւս կողմը նախկին լուսութիւն էր տիրում: Նա վճռեց ներս մտնել:

Սեղանի առաջ նստած էր մէկը, որ ամենեւին նըման չէր սովորական մարդիկներին: Դա մի կմախք էր, որ լոկ միայն մորթով էր պատած, երկար կանացի հիւսակներով և թանձր մօրուսով: Դէմքը դեղին էր, հոգի գոյն ստացած, այտերը խոր ընկած, թիկունքը երկար և նեղլիկ, իսկ այն բազուկը, որի վերայ յենած էր գլուխը, մինչ այն աստիճան բարակ էր և նիհար, որ նայել չէր կարելի: Ալիքն արդէն փայլում էր նորա մազերում և գիտելով այդ հիւժուած, զառամեալ դէմքին, ոչ ոք չէր հաւատալ, որ նա միայն քառասուն տարեկան է: Նա քնած էր... Նորա խոնարհած գլխի առաջ մի թերթ թուղթ կար, որի վրայ, խիստ մանր գրով, ինչ որ բան էր գրուած:

«Աղորմելի մարդ, — մտածեց սեղանաւորը: Քնած է և անշուշտ միլիոններ է երազում: Սակայն բաւական է միայն, որ վերցնեմ այս կիսամեռին, ձգեմ անկողնի վրայ, բարձր թեթեակի բերնին սխմեմ և ամենաբարեխիղճ բժշկական քննութիւնն իսկ ա՛կարող կլինի բռնի մահուան հետքեր գտնել: Բայց, նախ կարդանք թէ ինչ է գրել սորա վրայ...»

Սեղանաւորը վերցրեց սեղանի վրայից թերթը և կարդաց հետեւեալը

— Վաղը առաւօտեան 12 ժամին ես ազատութիւն պիտի ստանամ, ինչպէս և մարդկանց հետ յարաբերութիւն ունենալու իրաւունք: Բայց նախ քան ես կը թողնեմ այս սենեակը և արև կտեսնեմ, ես պարտքեմ համարում ձեզ մի քանի խօսք ասել: Մաքուր խղճով և Աստուծոյ առաջ, որ տեսնում է ինձ, յայտնում եմ ձեզ, որ ես ատում եմ և ազատութիւնը, և կեանքը, և առողջութիւնը և այն ամենը, ինչ որ ձեր գրքերի մէջ աշխարհային բարիք է կոչւում:

«Տասն և հինգ տարի շարունակ ես ամենայն ուշադրութեամբ ուսումնասիրեցի երկրային կեանքը: Ծըշմարիտ է, ես չեմ տեսել ոչ աշխարհը, ոչ էլ մարդկանց, բայց ձեր գրքերի մէջ ես խմել եմ նեկտար և անուշաբոյր գինի, երգել եմ երգեր, անտառներում

ալացել եմ եղջերուների և վայրի վարազների լեռների սիրել եմ կանանց... Ձեր հանճարեղ բանաստեղծների կախարդանքով ստեղծագործած ամպի չափ թեթև, եթերային գեղեցկուհիները ինչ ալցելում էին գիշերները և հրաշազուն հեքիաթներ էին մրմնջում ուկանջիս, որից արթենում էր գլուխս: Ձեր գրքերի մէջ ես էլբրուսի և Մանրլանի գաղաթներն էի սաւառնում և այնտեղից դիտում, թէ ինչպէս առաւօտները ծագում էր արևը և ինչպէս երեկոները նա ոսկեզօծում էր երկինքը, ովկիանոսը և լեռնային կատարները իւր ծիրանագոյն բոսորով: Ես տեսնում էի այնտեղից, թէ ինչպէս իմ գլխավերևս, ամպերը ձեղքելով, փայլատակում էր կալծակը: Ես տեսնում էի սագարթագեղ անտառներ, դաշտեր, գետեր, լճեր, քաղաքներ, լսում էի լուշկապարիկների ու համբարուների հրաշալի երգերը և հովուական սրինգների դալլալիկները, շօշափում էի գեղանի դեերի թևերը, որոնք թռչում ինչ մօտ էին գալիս զրուցելու Աստուծոյ մասին... Ձեր գրքերում ես անյատակ անդունդներն էի գահավիժում, հրաշքներ կատարում, սպանում, քաղաքներ հրոյ ճարակ դարձնում, նոր կրօններ քարոզում, ամբողջ հարստութիւններ, պետութիւններ նստաճում...

Ձեր գրքերն ինչ իմաստութիւն սյարգեցին: Այն ամենն, ինչ որ մարդկային յոգնաշխատ միտքը դարերով է ստեղծագործել, իմ գանգի մէջ սեղմուած է մի փոքրիկ կռէթի, կտորի մէջ: Ես գիտեմ, որ ձեզնից ամենքիցդ ևս խելօք եմ:

Եւ ես արհամարհում եմ ձեր գրքերը: արհամարհում եմ աշխարհի բոլոր բարեքներն ու իմաստութիւնը: Ամեն ինչ դատարկ է, եղծանելի ու ապականացու, ցնորական ու խաբուսիկ, ինչպէս շամանդադ: Վնաս չկայ, որ դուք հպարտ էք, իմաստուն և գեղեցիկ, բայց մահը ձեզ էլ կարէ կտանէ աշխարհիս երեսից, ինչպէս լստակի տակ ծածկուած մկներին, իսկ ձեր սերունդը, պատմութիւնը, ձեր հանճարների անմահութիւնը կտառչին կամ կայրուին երկրազնդի հետ:

Ե՛րբ խելայեղ էք դարձել, իմարացել և գնում էք ոչ հարկաւոր ուղղութեամբ: Ստութիւնը դուք իբր

ճշմարտութիւն էք ընդունում և տալութիւնն իբր գեղեցկութիւն: Դուք կգարմանայիք, անշուշտ, եթէ որեւէ հանգամանքի շնորհիւ խնձորենիների կամ նարնջենիների վրայ նոցա պտուղների փոխարէն գորտեր և խլէզներ բսնէին կամ թէ վարդերը քրսնած ձիու հոտ տալ սկսէին, ճիշտ այդպէս էլ ես եմ զարմանում ձեզ վրայ, որ երկինքը երկրի հետ էք փոխել: Ես չեմ կամենում ըմբռնել ձեզ:

Որպէս զի գործով ապացուցանեմ թէ արհամարհում եմ այն, ինչով դուք էք ապրում, ես հրաժարւում եմ երկու միլիօնից, որի մասին երբեմն երազում էի, ինչպէս զրախտի մասին, և որ այժմ արհամարհում եմ: Որպէս զի այդ երկու միլիօնն ստանալու իրաւունքից զրկուիմ, ես դուրս կգամ այստեղից՝ պայմանաժամից հինգ ժամ առաջ և այդպիսով կխախտեմ պայմանը...»:

Կարգալով այդ բոլորը սեղանաւորը թերթը կրկին սեղանի վրայ դրեց, համբուրեց օտարօտի մարդու գլուխը, արտասուեց և ելաւ նորա բնակարանից: Երբէք, մի ալլ ժամանակ, նոյն իսկ բօրսալում սպստիկ տանուլ տալուց լետոյ, նա երբէք այնքան խիստ արհամարանք չէր զգացել դէպի իւր անձը, ինչպէս այդրոպէին: Տուն դառնալով, նա անկողին մտաւ, բայց լուզումն ու արտասուքը երկար ժամանակ չէին թողնում, որ նա քնէ...

Հետեւեալ օրն առաւօտեան դալկահար պահապանները վազելով եկան յայտնեցին նորան, թէ ինչպէս տեսան իրենք, որ առանձնակ բնակարանում ապրող մարդը, լուսամուտից պարտէզ թռաւ, գնաց դէպի դարբասը և անյայտացաւ: Սեղանաւորն իսկոյն, ծառաների հետ, գնաց բանտարկեալի կացարանը և հաւաստիացաւ, որ իւր բանտարկեալը փախել է: Որպէս զի աւելորդ տարաձայնութիւնների տեղիք չտրուի, նա սեղանից վերցրեց հրաժարման թերթը և, տուն դառնալով, դրեց անկիղելի արկղի մէջ:

Յ. Ա.